

Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü

Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi

Dergiye Geliş Tarihi: 05.02.2013
Yayına Kabul Tarihi: 19.02.2013

Baş Editör: Naim Çağman
Alan Editörü: Ekrem Buhan

Mevcut Durum ve Destekleme Politikaları Bakış Açısından, Türkiye ve Avrupa Birliği Su ürünleri Yetiştiriciliğinin Karşılaştırılması

Nihat YEŞİLAYER^{a,1} (nihatyesilayer@gmail.com)
H. Muhittin GÖREN^a (muti1fishbone@hotmail.com)
İsmail Eralp KAYMAK^a (eralpkaymak@yahoo.com)

^aGaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Su Ürünleri Mühendisliği Bölümü, 60240 Tokat.

Özet – Bu çalışmada, Türkiye'nin Dünya ve Avrupa ülkeleri arasındaki genel durumu ve üretim bakımından karşılaştırmaları ele alınmıştır. Ortak balıkçılık politikalarının Avrupa Birliği ile uyumu açıklanmaya çalışılmıştır. Türkiye'nin son on yıl içerisinde su ürünleri alanında yapılan gelişmeler anlatılmıştır. Su ürünleri sektörünün karşılaşılabileceği sorunlar ve çözüm önerilerinin açıklanması amaçlanmıştır. Balıkçılık sektörünün Avrupa Birliğine uyumunun geliştirilmesi için gereken yapısal ve teknik düzenlemeler tespit edilmiştir. Türkiye'de su ürünleri sektörüne devlet tarafından uygulanan mali ve teknik destekleme politikaları açıklanmıştır. Türkiye'nin AB destek programları ile mukayesesi yapılmış ve konuyla ilgili öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler – Su ürünleri üretimi, Ortak Balıkçılık politikası, Su ürünleri desteklemeleri, Avrupa Birliği, Su ürünleri yetiştiriciliği

Gaziosmanpaşa Journal of Scientific Research 3 (2013) 59-75

In Current Situation and Supporting Policies Point of View, Comparison of Aquaculture Production of Turkey and European Union

Abstract – In this study, comparisons between the general situation and aquaculture production amounts of Turkey to World and European countries were discussed. Compliance with the European Union (EU) was explained the common fisheries policy. Aquaculture sector aimed to examine the problems and propose solutions. Harmonization of the European Union for the development of the fisheries sector has been identified structural and technical regulations. Aquaculture sector in Turkey, the financial and technical support policies applied by the government were explained. Comparison between Turkey and the EU assistance programs and policies were determined.

Keywords - Fishery production, the common fisheries policy, Support of fisheries, European union, Aqua culture.

Received: 05.02.2013

Accepted: 19.02.2013

¹Sorumlu Yazar

1. Giriş

Su ürünleri yetiştiriciliği, sucul ortamlarda bitki (algler vd.) ve hayvanların (balık, kabuklu ve yumuşakça vd.) yarı kontrollü ve kontrollü şartlar altında her türlü amaçlar için (gıda, süs, reaktifasyon) yetiştirilmesine denir.

Su ürünleri yetiştiriciliği, en azından iki bin yıl önce birçok Asya ülkesinde, özellikle Mısır' da ve Çin' de pirinç tarlalarında sazan yetiştiriciliği ile uygulanmaya başlanmıştır. M.Ö. 475 yılında Fan Li, sazan yetiştiriciliği ile ilgili ilk eseri yazmıştır (Anonim, 2011a).

Doğal olarak balık stoklarında değişik nedenlerden dolayı görülen azalma, denizlerde ve iç sularda akuatik kaynakların değerlendirilmesini gündeme getirmiştir. Bundan dolayı da, su ürünleri yetiştiriciliği günümüzde tarımın diğer tiplerinden daha hızlı bir şekilde büyümektedir. Su ürünleri sektörü ucuz ve kaliteli hayvansal protein sağlaması nedeniyle insan beslenmesinde giderek çok önemli bir konuma gelmiştir, 1984'den beri ortalama olarak %11'in üzerindeki büyümeyle, FAO tarafından en hızlı büyüyen gıda sektörü olarak belirlenmiştir (Çavdar, 2009).

Dünyada ve Türkiye'de su ürünleri yetiştiriciliğinin hızlı bir şekilde gelişmesindeki temel faktörler; hızla artan dünya nüfusunun gıda ihtiyacının tarımsal üretimle karşılayamaması durumunda alternatif bir gıda kaynağı olarak kullanılacak olması, avcılık yolu ile azalan doğal stoklar üzerinde ki baskının azaltılmasının planlanması, tarıma elverişli olmayan arazilerin değerlendirilmesi, tarım üretimine oranla ekonomik değerinin daha yüksek olması, yüksek oranda protein, kalsiyum, fosfor ve demir gibi minerallerce zengin olmasından dolayı kaliteli bir besin kaynağı olması, tarımsal üretimin diğer bölümleri ile entegre edilebilmesi ve ekonomik gelişmeyi teşvik ederek istihdamın artmasına imkan sağlaması, olarak sayılabilir (Anonim, 2012a).

Tablo 1. Dünyada avlanan, yetiştirilen ve kişi başı balık tüketimi (FAO, 2012)

ÜRETİM	2007	2008	2009	2010	2011
	(Milyon Ton)				
Avcılık	90,3	89,7	89,6	88,6	90,4
Yetiştiricilik	49,9	52,9	55,7	59,9	63,6
TOPLAM ÜRETİM	140,2	142,6	145,3	148,5	154
KULLANIM MİKTARLARI					
İnsan Tüketimi	117,2	119,7	123,6	128,3	130,8
Gıda Olarak Tüketilmeyen	23	22,9	21,8	20,2	23,2
Dünya Nüfusu (milyar)	6,7	6,7	6,8	6,9	7
Kişi başına düşen balık (kg)	17,6	17,8	18,1	18,6	18,8

2011 yılı FAO uzmanlarının tahminlerine göre, avcılık yolu ile 90,4 milyon ton ve 63,6 milyon tonu yetiştiricilik olmak üzere 154 milyon ton üretim gerçekleştirileceği belirtilmiştir (Tablo 1). Aynı raporda toplam üretimin 130,8 milyon tonu insan gıdası olarak tüketilirken 23,2 milyon tonu insan gıdası dışında kullanılmış (Balık unu vb.) ve ortalama su ürünleri tüketimi 2011 yılı için kişi başı 18,8 kg olarak tespit edilmiştir

(Tablo 1). Ortalama su ürünleri tüketim değeri Türkiye ortalamasının yaklaşık olarak 3 katı kadardır (FAO, 2012).

Dünya gıda örgütü verilerine göre dünya nüfusunun büyük çoğunluğunu oluşturan Asya ülkeleri dünya su ürünleri yetiştiriciliğinin % 89,02 sini karşılarken, sadece Çin toplam su ürünleri üretiminin % 61,35 ini tek başına sağlamaktadır. Dünya su ürünleri yetiştiricilik üretimi yıllar itibariyle artmakta ve en fazla üretim yapan 10 ülke Tablo 2' de belirtildiği üzere sıralanmaktadır (FAO 2012).

Bu çalışmada Türkiye'nin mevcut su ürünleri durumu, Avrupa ve Dünya ile mukayesesi yapılmış aynı zamanda AB ile ortak balıkçılık politikalarının, ortak piyasa düzenleri ve mevcut destekleme ve izlenmesi gereken politikalar açıklanmaya çalışılmıştır.

Tablo 2. 2010 yılında Su Ürünleri Yetiştiriciliğinde en fazla üretim yapan Ülkelerin Sıralaması (FAO, 2012)

ÜLKELER	Yetiştiricilik*	%
Çin	36.734.215	61,35
Hindistan	4.648.851	7,76
Vietnam	2.671.800	4,46
Endonezya	2.304.828	3,85
Bangladeş	1.308.515	2,19
Tayland	1.286.122	2,15
Norveç	1.008.010	1,68
Mısır	919.585	1,54
Myanmar	850.697	1,42
Filipinler	744.695	1,24
AB 27	1.261.716	2,11
Türkiye	188.190	0,31
Diğerleri	5.945.376	9,94
Toplam	59.872.600	100

*Sucul bitkiler ve Gıda olarak tüketilmeyen su ürünleri dâhil edilmemiştir.

2. Türkiye'de ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Su Ürünleri Yetiştiriciliğinin Durumu ve Uygulanan Ortak Balıkçılık Politikaları

2.1. Türkiye'de Su Ürünleri Yetiştiriciliğinin Mevcut Durumu

Türkiye, üç tarafı denizlerle çevrili, gölleri, barajları, akarsuları ve kaynak suları ile bölgesinde en iyi konuma sahip bir ülkedir. Kıta sahanlığı içinde kalan denizlerle birlikte yaklaşık 26 milyon hektar kullanılabilir sularla kaplı alanı vardır. Söz konusu alanın yaklaşık % 95'ini denizler (24.607.200 ha), % 1,3'ünü baraj gölleri (342,377 ha), % 3,5'ini doğal göller (906,118 ha) ve yaklaşık % 0,1'ini de (15,500 ha) göletler oluşturmaktadır.

Ayrıca yaklaşık 178,000 km uzunluğunda akarsu ağına ve yaklaşık 8,300 km uzunluğunda Avrupa'nın en uzun kıyı çizgisine sahiptir (Maktav,1998).

Su ürünleri, ülkemiz ekonomisine belirli bir yatırım, bilimsel ve teknik çaba karşılığında sürekli girdi sağlayan, önemli doğal canlı kaynaklardandır. Türkiye birçok denize sahil vermesi ve birçok göl ve göletleri ile su ürünleri bakımından büyük bir potansiyele sahiptir. Ülkemizdeki su ürünlerinin üretim alanı toplam tarım alanlarına yakındır (Şahin, 2011). Bu alanın büyüklüğüne karşın, su ürünleri sektörünün milli ekonomiye katkısı henüz yeterli düzeye ulaşamamıştır.

Denizlerimiz ve iç sularımızın birbirlerinden farklı ekolojik özellikleri, biyoçeşitliliğin yüksek olmasını sağlamıştır. Ülkemiz sularında yaklaşık 500 balık türü bulunmakta ve yaklaşık 100 farklı türün ekonomik üretimi yapılmaktadır (Anonim, 2004).

Türkiye'nin 2011 yılı itibari ile toplam su ürünleri üretimi 703.545 ton olup bunun ve 514.755 tonu avcılık yolu ile elde edilmiştir. Geriye kalan miktar ise deniz ve iç sular dâhil toplam 2088 adet ve proje kapasitesi 371.523,20 ton/yıl olan işletmelerden elde edilen 188.790 tondur. Toplam üretimin % 27 ye yakını yetiştirilen türlerden olup, kapasite kullanım oranı ise %50,82 ile çok düşük bir miktardadır. Kapasite kullanım oranlarının artırılması yeni teşvik ve destekleme politikaları ile kısa vadede toplam üretimdeki yetiştiricilik payı % 40'lara çıkartılabilir.

Balıkçılık sektörü Türkiye'de 37.747 kişiye doğrudan istihdam sağlamaktadır. Ancak, balıkçılık sektörünün GSYH' ye sağladığı katkı yaklaşık % 0,5 oranındadır (Anonim, 2011). 2011 yılı su ürünleri üretiminin parasal değeri 2,4 milyar TL'yi geçmiştir. Su ürünleri yetiştiriciliğinden elde edilen parasal gelir (1.270.028.140 TL) avcılık yolu ile elde edilen (1 143.272.172 TL) geliri 2011 yılı itibariyle geçmiştir.

Türkiye' de su ürünleri yetiştiricilik üretimi; 2001 yılında yaşanan ekonomik kriz sonrası yükselen maliyetler sebebiyle 2002 yılında 61 bin ton'a kadar düşmüştür. Sonraki 8 yılda artan teknik kapasite, sektöre kamu tarafından verilen destekler, kura bağlı olarak düşen yem fiyatları vb. olumlu gelişmelerle yaklaşık her yıl %15 oranında büyüyerek 2011 yılında 188.790 bin tona ulaşmıştır (Tablo 3). Özellikle üretilen ürün miktarına göre verilen nakdi destekler sayesinde 2006 ve 2007 yıllarında önemli derecede kapasite artırımları gerçekleşmiş ve yeni işletmeler yatırımlara başlamıştır. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) verilerine göre, Türkiye, kültür balığı üretimini Çin ve Hindistan'ın ardından en hızlı arttıran 3. ülke olmuştur (Şahin, 2011).

Türkiye'nin küresel su ürünleri yetiştiriciliğindeki payı 2010 yılı sonunda % 0,31 çıkmıştır. Bu oranın önümüzdeki on yıl içerisinde % 1' e (700.000 tona) çıkartılması; yeni yatırımlar, kapasite kullanımındaki artış ve farklı türlerin yetiştiriciliğe alınmasıyla elde edilecek payın daha artması planlanmalıdır. Su ürünleri üretimi artışına paralel olarak yurt dışı ihracatı da artmış 2011 yılında 71.926 ton balık ve kabuklu su ürünleri ihracatından 448 milyon Amerikan doları gelir elde edilirken bu rakamsal değer 2012 yılında Türkiye İhracatçılar Meclisi tarafından 500 milyon Amerikan dolarına yakın olduğu açıklanmıştır (Anonim, 2012a). Su ürünleri Avrupa birliği ülkelerine tek ihraç ettiğimiz hayvansal üründür. Üretimin ve ihracatın son on yıl içerisinde artışına rağmen yıllardır ortalama 7,5 kg olan Türkiye kişi başı balık tüketimi 2010 yılında 6,918 kg a, 2011 yılında ise 6,329 kg a gerilemiştir.

Arzın Dünya pazarlarında giderek artan bir seyir izlemesinin önündeki en büyük engel ülke içindeki talebin azalma eğiliminde olması, sektörün en önemli zayıf noktasını oluşturmaktadır. Su ürünlerinin fiyatlandırmasında talebin az olması üreticilerin aleyhine olacak şekilde balık hali Alabalık kilogram satış fiyatlarını 4 – 4,5 TL' ye düşmesine neden olmuştur.

Tablo 3. Türkiye de 2011 yılında Türlerle göre yetiştirilen Su Ürünleri miktarları (Ton) (Anonim, 2012e)

Gökkuşığı Alabalığı	100.239
Sazan	207
İç su Yetiştiriciliği	100.446
Gökkuşığı Alabalığı	7.697
Çipura	32.187
Levrek	47.013
Midye	5
Diğer	1.442
Deniz Yetiştiriciliği	88.344
Genel Toplam	188.790

Ülkemizde su ürünleri üretiminin artışına paralel olarak on yıl içerisinde balık yemi üretimindeki artış 7 kat olmuştur. Balık yemi üretimi 2011 yılında 20 balık yemi fabrikasında 239.273 tonu ülke içinde olmak üzere 8.948 tonu ithal toplam 248.221 ton olarak gerçekleşmiştir. Türkiye’de üretilen toplam yem miktarının (13.162.324 ton) yaklaşık %1,82’sini balık yemleri oluşturmaktadır (Anonim, 2013d).

2.2. Türkiye’deki Su Ürünleri Politikaları

AB Ülkeleri ile Ortak Balıkçılık Politikalarına (OBP) uyum çalışmaları, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü’nün koordinatörlüğünde 2001 yılında başlatılmıştır. Aday ülkelerdeki mevzuatın Avrupa Birliği mevzuatına uygun hale getirilmesi, uygulanması ve yürürlüğe konulmasına odaklanan iki taraflı işbirliği projeleri yürütülmesi çerçevesinde eşleştirme çalışmaları yapılmaktadır (Anonim, 2012b). Türkiye’de genel olarak uygulanmakta olan mevcut su ürünleri politikaları, 8 Haziran 2011 tarihinde Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı’nın yeniden yapılandırılarak Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü kurulmuş ve bu kuruluş tarafından aşağıdaki gibi uygulanmaktadır:

- Denizlerde ve iç sularda sürdürülebilir balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği ile avcılığının esaslarını belirlemek ve bunları teşvik etmek.
- Balıkçı barınakları ve balıkçılık altyapı tesisleri kurulması, işletilmesi ve denetlenmesine ilişkin usul ve esasları belirlemek ve denetimini yapmak.

- c) Balıkçılık ve su ürünleri kaynaklarını korumak, koruma, üretim ve yetiştiricilik alanlarını belirlemek ve bu alanları zararlardan koruyacak tedbirleri almak.
- d) İthal ve ihraç edilecek balıkçılık ve su ürünleri ile girdilerine ilişkin esasları belirlemek.
- e) Balıkçılık ve su ürünleri üretim kaynaklarının geliştirilmesi ve verimliliğin artırılması ile ilgili faaliyetlerde bulunmak, kontrol ve denetimleri yapmak ve yaptırmak.
- f) Balıkçılık ve su ürünleri üretiminin ve verimliliğin artırılması için gerekli girdilerin tedarikine ilişkin tedbirleri almak.
- g) Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliğine uygun istihlal sahalarına ilişkin esasları belirlemek, istihlal vasıtalarının asgari vasıf ve şartlarını, kiralanma ve kullanılma esaslarını belirlemek.
- h) Balıkçılık ve su ürünleri üretim, geliştirme ve araştırma projeleri ile ilgili çalışmalar yapmak.
- i) Balıkçılık ve su ürünleri avcılığı ve yetiştiriciliği ile ilgili bilgi sistemi oluşturmak.

2.3. Türkiye’de Su Ürünleri Sektörüne Yönelik Koruma Programları

Türkiye’de su ürünleri kaynaklarının bilinçli kullanılması ve su ürünleri üretimi, 1380 sayılı Su Ürünleri Yasasının çıkarılması ile boyut kazanmıştır. Söz konusu yasa, 4 Nisan 1971’ de yürürlüğe girmiştir (Yıldız ve Elbek, 2005).

Bu politika ilkelerine göre hazırlanmış olan 1380 sayılı Su Ürünleri Yasası ile Su Ürünleri Yönetmeliği ve her yıl çıkarılan su ürünleri yasakları ile ilgili sirküler, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’na uygulanmaktadır.

20 Nisan 2000 tarihinde Bakanlar Kurulu’nda alınan kararlar gereğince, denizlerdeki su ürünleri potansiyel alanlarının ülke çevre düzeni planlarına işlenmesi çalışması, ilgili bakanlık koordinatörlüğüne verilmiştir. Bu kapsamda denizde su ürünleri potansiyel alanlarının tespit edilerek, kullanım alanlarının belirlenmesi ve denizlerimizden istifade eden diğer kurum ve kuruluşlar ile sektörler arasında ortak kıyı kullanımının sağlanması amacı ile çevre düzeni planları yapılmaktadır (Çavdar, 2009).

2.3.1. Ürün Desteklemelerinden Yararlanan Kuruluşlar

Su ürünleri yetiştiricilik belgesine sahip, üretici birliği kurulu bulunan yerlerde, birliğe ve/veya su ürünleri yetiştiriciliği ile ilgili kooperatiflere üye olan, her türlü su ürünleri tesislerinin projeli olarak kurulmuş su ürünleri tesislerinde pazar boyuna getiren ve/veya pazar boyuna gelmiş bu canlı materyalleri kullanarak ağırlık artışı sağlayan su ürünleri yetiştiricisi kişi ve kuruluşlar, su ürünleri desteklemelerinden yararlandırılır (Anonim, 2012c).

2.3.2. Yavru Balık Desteklemeleri

Su ürünleri yetiştiriciliği yapanlara, su ürünleri kayıt sistemine kayıtlı olmak şartıyla, ürün için kilogram başına, yavru için ise adet başına aşağıda belirtilen miktarlarda destekleme ödemesi yapılır. Ancak işletmenin bulunduğu yerde, üretici birliği veya kooperatif bulunmuyor ise, ödemeler doğrudan üreticiye yapılır. Geçmiş senelerde bir işletmenin desteklemeden yararlanabildiği kapasite miktarı 1000 ton/yıl iken, 2012 yılı için yapılan düzenleme ile desteklemeye tabi miktar 500 ton/yıl olarak sınırlandırılmıştır. 500 ton/yıl üzeri kapasiteler destekleme dışı tutulmuştur. 251 ton/yıl'a kadar olan kısmına Tablo 4' de belirtilen miktarın tamamı, 251-500 ton/yıl (500 ton/yıl dâhil) olan kısmı için ise, yarısı tutarında destekleme ödemesi yapılır. Yavru desteklemelerinde de bu kapasiteler esas alınır. Yavru desteklemeleri için, denizlerde ve iç sularda su ürünleri yetiştiriciliğinde kullanılmak üzere, her türlü su ürünleri türlerinin yavrularını satın alarak tesislerinde büyüten yetiştiriciler ile yukarıda belirtilen yavru balıkları kendi tesisinde üretip bu yavruları yine kendi tesisinde büyötmeye devam eden yetiştiriciler, yavru balık desteklemelerinden yararlandırılır (Anonim, 2012c).

Tablo 4. 2012 Üretim Sezonu Destekleme Birim Fiyatları (Anonim, 2012c)

Alabalık üretimi için	0,65 TL/kg
Çipura-levrek üretimi için	0,85 TL/kg
Yeni türlerin üretimi için	1,00 TL/kg
Midye üretimi için	0,20 TL/kg
Denizlerde ve iç sularda su ürünleri yetiştiriciliğinde kullanılmak üzere yavru alanlara ve kendi işletmesinde büyötmek üzere yavru balık üretenlere	0,06 TL/adet

Yukarıda belirtilen hususların dışında devlet tarafından organik tarım ve iyi tarım uygulamalarına destek yapılmaktadır. Su ürünleri yetiştiriciliğinde organik tarım yapan işletmelere yukarıda belirtilen desteklemelere ilave olarak aldığı desteğe % 50 ilave yapılarak destekleme ödemesi yapılmaktadır.

2.3.3. Su Ürünleri Sigortası

Denizlerde ve iç sularda yetiştirilen su ürünlerine, Çiftçi Kayıt Sistemine entegre edilmiş Su Ürünleri Kayıt Sistemine kayıtlı mevcut bilgiler ve yapılacak risk incelemesi dikkate alınarak, ölüm riski teminatı; Su ürünleri sigortası genel şartları, teknik şartları, tarife ve talimatları kapsamında Tarım Sigortaları Havuzu tarafından verilir.

Sigorta kapsamı ve sigortalanan tehlikeler sigortaya kabul edilen su ürünleri tesislerinde; genel şartlarda yazılı istisnalar dışında kalan her türlü hastalık, yetiştiricinin kontrolü dışındaki kirlenme ve zehirlenmeler, her türlü doğal afet, kazalar, predatörler ve alg patlaması sebebiyle su ürünleri stoklarında meydana gelen ölümler ve fiziksel kayıplar

sigorta kapsamındadır. Su ürünleri sigortasında, poliçede yazılı primin %50'si devlet tarafından karşılanmaktadır (Anonim, 2012c).

2.3.4. Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı

Ulusal Tarım Stratejisi Kırsal Kalkınma Plan çerçevesinde, kırsal alanda gelir düzeyinin yükseltilmesi, tarımsal üretim ve tarıma dayalı sanayi entegrasyonunun sağlanması için küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesi, tarımsal pazarlama altyapısının geliştirilmesi, gıda güvenliğinin güçlendirilmesi, kırsal alanda alternatif gelir kaynaklarının oluşturulması, yürütülmekte olan kırsal kalkınma çalışmalarının etkinliklerinin artırılması ve kırsal toplumda belirli bir kapasitenin oluşturulması için yürürlüğe giren bir program dâhilinde, tarımsal ürünlerin (su ürünleri dâhil) depolanması, işlenmesi, paketlenmesi ve ambalajlanmasına yönelik yatırımlarda, yatırım tutarının %50'si devlet tarafından desteklenmektedir.

Gerçek kişilerin başvurularında 150 bin Türk Lirası destekleme tavan fiyatı belirlenmişken, bu tutar tüzel kişilik başvurularında 600 bin Türk Lirası'na kadar yükselmektedir (Anonim, 2011b).

Tarımsal faaliyetler için geliştirilen yeni teknolojilerin üreticiler tarafından kullanımını yaygınlaştırarak, daha kaliteli ve pazar isteklerine uygun üretim yapılmasını sağlamak, zor şartlarda ve bedenen çalışan üreticilerin işlerini kolaylaştırmak ve üretim maliyetlerini düşürerek uluslar arası düzeyde rekabet edebilir bir seviyeye getirmek için yürürlüğe geçirilen bu program dâhilinde; -Canlı balık nakil tankı, Buzlama tankı, Kuluçka dolapları, Balıkçı gemilerinde kullanılan soğuk depolar gibi, ekipmanlara %50 hibe desteği yapılmaktadır (Anonim, 2011c).

Kırsal ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi programı dâhilinde; çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi, yerel ürünler ve mikro işletmelerin geliştirilmesi, kültür balıkçılığının geliştirilmesi, işletmelerin modernize edilmesi, hali hazırda üretimi yapılmayan balık türlerinin üretiminin yapılması için hazırlanan projelere; harcama tutarının 15 bin Euro'dan düşük ve 200 bin Euro'dan yüksek olmaması koşulu ile %50'lik kısmına kamu katkısı 'Hibe' şeklinde kullanılmaktadır (Anonim, 2012b).

2.3.5. Faiz İndirimli Tarımsal Krediler

17.02.2012 tarih ve 2012/2781 sayılı Bakanlar Kurulu kararına dayanılarak faiz indirimli tarımsal krediler kullanılmaktadır. Su ürünleri yetiştiriciliği yapacak olan üreticilerin karar kapsamında faiz indirimli yatırım kredisine başvurabilmeleri için projelerinin Bakanlık tarafından onaylanmış olması gerekir. Yatırım kredileri projede yer alan kafes ve havuz gibi her türlü su ürünleri yetiştiricilik sistemleri ve/veya kuluçkahane kurulması veya bu sistemlerin kapalı devre üretim sistemine dönüştürülmesi dahil modernizasyonları ile alet- ekipman alımı gibi konuların finansmanını kapsar. Bu kapsamda üreticilere %50 faiz indirimli üst sınırı 3 milyon TL'ye kadar kredi kullanılmaktadır (Anonim, 2012d).

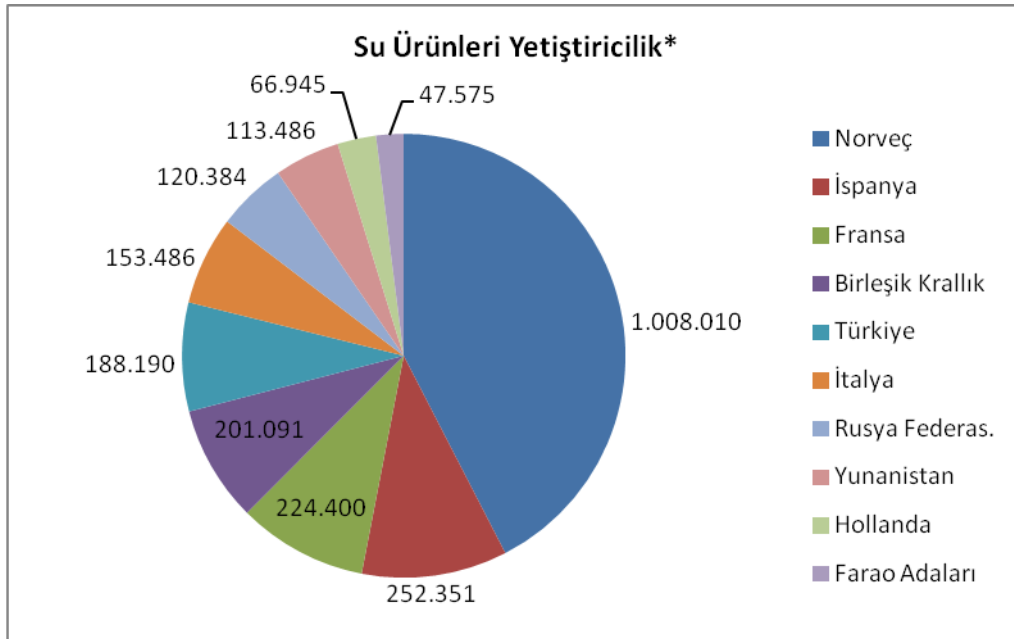
2.3.6. Uygulanmakta Olan Diğer Destekleme Programları

1380 Sayılı Su Ürünleri Kanununun 17'nci maddesi gereği; gerçek ve tüzel kişilerin su ürünlerinin istihsal, muhafaza, işleme ve nakliyesine yönelik faaliyet kollarına yapacakları yatırımlar maddesindeki yatırım indirimi nispeti %100 olarak uygulanır (Yıldız ve Elbek, 2005).

Yatırım indirimi Gelir ve Kurumlar Vergisi kapsamındaki işletmelere tanınan bir vergi ayrıcalığıdır. T.C. Merkez Bankası bünyesinde kurulmuş olan Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu'nda su ürünleri konusunda öz sermayeye dayalı projeli yatırım yapanlara, yapacakları sabit yatırım tutarlarının (üretimle doğrudan ilgili olanlar), kalkınmada öncelikli yörelerde %30'u, diğer yörelerde %25'i oranında Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu'ndan Destekleme Primi ödemesi yapılmaktadır (Yıldız ve Elbek, 2005).

2.4. AB Ülkelerinde Su Ürünleri Yetiştiriciliğinin Mevcut Durumu, Destekleme Ve Koruma Politikaları

Balıkçılık ve yetiştiricilik, Avrupa Birliği'ndeki önemli ekonomik faaliyetler arasında yer almaktadır. Balıkçılık sektörünün, üye ülkelerin gayri safi milli hâsıllarına katkısı genel olarak %1'den az olurken, genellikle az alternatifin olduğu alanlarda bir istihdam kaynağı olarak etkisi oldukça yüksektir. Buna ek olarak, balıkçılık sektörü, dünyanın en büyük pazarlarından biri olan AB pazarında balık ürünleri ihtiyacının karşılanmasına yardım etmektedir. Dünyanın 3. büyük balıkçılık endüstrisine sahip olan AB'de, yılda yaklaşık 6,9 milyon ton balık piyasaya sürülmektedir (Anonim, 2013a). Tablo 2 de belirtildiği üzere AB içindeki 27 ülkenin toplam üretimi 2010 yılı için, 1.261.716 ton ile dünya su ürünleri yetiştiriciliğinin % 2,11 ini karşılamaktadır.

*Sucul bitkiler ve gıda olarak tüketilmeyen su ürünleri dâhil edilmemiştir.

Şekil 1. Avrupa'da en fazla su ürünleri yetiştiriciliği gerçekleştiren ülkeler (FAO, 2012)

Avrupa geneli olarak bakıldığında ise 2010 yılında Türkiye ve Norveç'in de dahil olduğunda toplam su ürünleri üretimi 2.711.369 ton ile dünyanın Çin ve Hindistan'dan sonraki en büyük su ürünleri yetiştiricilik bölgesi olmaktadır. Avrupa'nın en çok su ürünleri ihracatçısı Norveç (8,817 milyar dolar) bu ülkeyi sırası ile Danimarka (4,147 milyar dolar), Hollanda (3,558 milyar dolar) ve İspanya (3,396 milyar dolar) takip etmektedir. Norveç aynı zamanda Avrupa'nın bu sektörde en fazla üretim yapan ülkesidir. Türkiye ise Avrupa'da baş gösteren ekonomik kriz ile İtalya ve Yunanistan'ı geçerek ilk 5 içerisindeki yerini almıştır (Şekil 1). AB üyesi ülkeler tükettikleri su ürünlerinin, avlama ve yetiştirme ile sadece yarısını karşılayabilmekte diğer yarısını ise ithal etmektedir. AB üyesi ülkelerde su ürünleri yetiştiriciliği ve işleme sektörünün büyüklüğü 21 milyar Euro'ya ulaşmıştır (Karauçak, 2011).

2.4.1. Ortak Balıkçılık Politikası

Sosyal, çevresel ve ekonomik durumu ön planda tutan AB ortak balıkçılık politikasında (OBP) amaç; değerli bir doğal besin kaynağı olan deniz ve tatlı su ürünleri türlerinin devamını sağlamak, bir yandan da balıkçılık sektörünü muhafaza ederek geliştirmektir. Bunlar yapılırken, tüketicinin bu ürünlere makul fiyatlarla kavuşması ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerin asgariye indirilmesi de hedeflenmektedir. Tüm bu hedeflere ulaşabilmek ancak ortak bir çaba ve ortak kurallarla gerçekleştirilebileceğinden AB'de bir ortak balıkçılık politikası oluşturulmuştur.

OBP zamanla değişen koşullara uyum sağlamak için 1998 ve 2002 yıllarında iki kez revize edilmiş olup, 13 Temmuz 2011 tarihinde yeni bir reform tasarısı Avrupa Komisyonu tarafından Avrupa Parlamentosu'na ve Bakanlar Konseyi'ne sunulmuştur.

OBP'nin temel unsurlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Balıkçılık kaynaklarının ve deniz ekosisteminin sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik kurallar getirmek,
- Üye Devletlere bu kuralların etkin bir şekilde uygulanmasına yönelik yetki vermek,
- Avrupa balıkçılık filosunun faaliyetlerini izlemek ve kapasitesinin artmasını önlemek,
- Balıkçılık sektörünün sürdürülebilirliği için maddi ve teknik yardım sağlamak,
- Üçüncü devletlerle veya uluslararası balıkçılık kuruluşları ile üye devletler adına antlaşmalar müzakere etmek,
- Üreticiler, işleyiciler ve dağıtımçıların ürünler için adil bir fiyat almasını garanti etmek ve aynı zamanda tüketici güvenini sağlamak
- Dinamik bir yetiştiricilik sektörünün gelişimine katkıda bulunmak,
- Karar alma sürecinde kullanılacak verilerin elde edilmesi kapsamında bilimsel çalışmalara hız vermek (Şahin, 2011).

Balıkçılık ve yetiştiricilik Avrupa Birliği'ndeki önemli ekonomik faaliyetler arasında yer almaktadır. Balıkçılık sektörünün, üye ülkelerin gayri safi milli hâsıllarına katkısı genel olarak %1'den az olurken, genellikle az alternatifin olduğu alanlarda bir istihdam kaynağı olarak etkisi oldukça yüksektir. Buna ek olarak, balıkçılık sektörü, dünyanın en büyük pazarlarından biri olan AB pazarında balık ürünleri ihtiyacının karşılanmasına yardım etmektedir. Balıkçılık ve su ürünleri işleme sektörleri 400.000 kişiye istihdam sağlamaktadır. Sektörün, ekonomik ve sosyal öneminden hareketle, OBP'nın temel önceliği, "rekabetçi bir balıkçılık endüstrisi ile balık stoklarının ve deniz ekosisteminin sürdürülebilirliği arasında sağlıklı bir denge kurmak" olarak belirlenmiştir (Doğan, 2011).

2.4.2. Ortak Piyasa Düzeni (OPD)

Birlik içerisinde ortak bir pazar kurma çalışmaları, AB'nin kuruluşundan bu yana devam etmektedir. AB'ye üye olan bir devletten diğer üyeye su ürünleri akışını engelleyen gümrük duvarlarının kaldırılması ve su ürünlerinin serbest dolaşımı ve rekabeti güvence altına alan ek tedbirlerin yanı sıra ürün bazında değişen, ortak bir sistemin kural edinilmesi gerekmektedir. Bunun gerçekleşmesi için ortak pazarlama standartları getirilmiş, balıkçılık ürünlerinin pazara sunulması için gerekli olan kalite, boyut, ağırlık, paketlenme, sunum ve etiketleme standartları belirtilmelidir.

Üretici örgütleri vasıtası ile ürünlerin en uygun şartlarda pazarlanmasını ve bunun için arzın talebe uygun üretim planlamalarını yaparak fiyat istikrarını sağlanmasıdır. Pazara müdahale mekanizmaları ile ürün fiyatlarındaki düşüş yetiştiriciler ve avcılık filosu sahiplerinin gelir kaybını önlemek üretici örgütleri aracılığıyla ürünlerin toplatılıp zararların geri ödenmektedir.

AB ülkeleri içinde balık fiyatları yıllık olarak belirlenmektedir. Her ürün için balıkçılık yılı başlamadan önce bir hedef fiyat belirlenmektedir. Üretici kooperatiflerinin üyeleri, pazar fiyatı geri çekme fiyatının altına düştüğü durumda sübvansız edilmektedir. Dışsatımla ilgili olarak AB tarafından saptanan fiyatla dünya pazarı arasında mevcut olabilen fark dışsatımcıya geri ödenmektedir. Üçüncü ve gelişmekte olan ülkelere su ürünleri dışalımının, AB içinde üreticileri etkilememelerini sağlamak için önlemler alınmıştır. Birçok ürüne ortak gümrük tarifeleri belirlenmiştir (Yıldız ve Elbek, 2005).

Tüketicinin korunması için işaretleme ve etiketleme olmayan balıkçılık ve su ürünleri tüketiciye sunulmamaktadır. OBP ülkeleri arasında ve üçüncü ülkelerle olan ihracat ithalat ve gümrük vergileri ile ilgili konuları düzenlemektedir.

2.4.3. Yapısal Önlemler ve Mali Fonlar

Yetiştiricilik ve balıkçılık sektörlerine yapılan tüm mali desteklerin bir araya getirilmesi amaçlanmış ve 1993 yılında oluşturulan "Balıkçılığın Yönlendirilmesi Mali Aracı" (Financial Instrument for Fisheries Guidance - FIFG) fonu ile bu amaç sağlanabilmiştir. Bu hareket, kendi mali araçlarına sahip olan kapsamlı bir yapısal politika içindeki çok yıllık programların çok daha tutarlı bir şekilde uygulanmasına imkân vermiştir. FIFG, avlanma, pazarlama, işleme ve aquakültür sektörlerinde yapısal tedbirlerin hayata geçirilmesi, sahil

suları içerisinde korunmuş bir bölge yaratılması ve liman faaliyetlerinin geliştirilmesi için gerekli fonları kullanılabilir hale getirmiştir. Bu amaç için 2000-2006 yılları arasında 3,7 milyar euro'luk bütçe FIFG' e tahsis edilmiştir (Anonim, 2013e).

Avrupa Balıkçılık Fonu (EFF) ve devlet yardımları ile yön verilmeye çalışılmaktadır. Projeler, ulusal makamlar tarafından hazırlanan stratejik plan ve operasyonel programların temelinde finanse edilmektedir. 2007- 2013 yılları arasında toplam 4,3 milyar euro finansal yardım yapılması planlanmıştır. Bu program çerçevesinde sadece 2013 yılı içinde toplam 1 milyar euro parasal kaynak sırasıyla İspanya (186 milyon Euro), Fransa (181 milyon Euro), Danimarka (133 milyon Euro) ve İtalya (106 milyon Euro) olmak üzere AB üyesi ülkelere verilecektir. EFF finansmanı için öncelikli beş alanı bulunmaktadır:

- Balıkçılık filosunun güncel olarak düzenlenmesi (örneğin balıkçı teknelerinin hurdaya çıkarılmasına destek)
- Yetiştiricilik, işleme ve pazarlama ve iç sularda balıkçılık (örneğin daha çevre dostu üretim yöntemleri geçiş desteği)
- Ortak ilgi alanına giren önlemler (örneğin ürün izlenebilirlik ve etiketlemeyi geliştirmek)
- Balıkçılık alanlarının sürdürülebilir kalkınma (örneğin yerel ekonominin çeşitlendirilmesini desteklemek)
- Fonun yönetimini finanse etmek için teknik yardım (Anonim, 2013 b).

Avrupa Komisyonu, EFF'yi Avrupa Denizcilik ve Balıkçılık Fonu (European Maritime and Fisheries Fund - EMFF) olarak yeniden yapılandırılarak, buna 2014–2020 dönemi için 6,7 milyar Euro bütçe ayrılmasına karar vermiştir (Şahin, 2011). Devlet yardımları küçük ölçekli yardımlar “de minimis” olabilir. Bunun dışında KOBİ, istihdam, eğitim ve Ar-Ge vb. yardımlar da yapılabilmektedir.

2.4.5. Gıda Güvenliği ve Hayvan Sağlığı

Su ürünleri, taşıdığı yüksek proteinlerden dolayı mikroorganizmalar için uygun bir besi yeri oluşturmaktadır. Bu sonuç su ürünlerinin diğer ürünlere nazaran bozulma riskini arttırmakta olup, bozulan ürünlerin tüketilmesi ise çeşitli hastalıklara sebep olmakta, ölümlerin yanı sıra önemli maddi kayıplara yol açmaktadır (Mert, 2002). AB mevzuatı, tüm gıda işletmelerinin özellikle su ürünleri için spesifik kurallar içermektedir. Ürünün ambalajlanması, muhafazası, nakliyesi, karaya çıkarılması, depolanması, avlandığı gemi ve işlendiği tesislerde genel hijyen kurallarına uymakla yükümlüdürler. Türkiye'nin ihraç edeceği su ürünleri için, bulaşıcı hastalıklardan arındırılmış olduğuna ve sağlıklı bulunduğuna dair, satıcı ülke resmi kuruluşlarınca düzenlenmiş Sağlık Sertifikası ile Menşei Belgesi'nin ibraz edilmesi zorunludur. Aynı zamanda yükleme ve mühürleme ürünün sağlık yönünden bir problem teşkil etmediğini gösteren önemli bir göstergedir.

2.4.6. Sosyal Şartlar

Su ürünleri ile uğraşan iş gücünün çalışma süreleri, yaş sınırlamaları, çalışma şartları, emeklilik düzenlemeleri, yıllık izinleri, sağlık ve sosyal güvenlikleri işveren tarafından sağlanması zorunludur.

2.4.7. Su Ürünleri Yetiştiriciliği

Yukarıda belirtilen AB yasalarının haricinde 2009 yılında sektörle ilgili aldığı stratejik plan uygulamaya alınmıştır. Çevreye zarar vermeyen, arz- talep dengesinin oluşturulması ve tüketiciye sağlıklı ürünler sunulması olarak belirlenmiştir. Bunun için ise, balıkçılıkla uğraşan bölgelerde sürdürülebilir istihdamı artırıcı önlemler planlanmış ve sektöre yönelik devlet yardımları, piyasa arzı fazla olan türlerde üretimin artırılmasından çok, çiftliklerin modernizasyonuna, çeşitliliğin artırılmasına, organik ve çevre dostu yöntemler kullanımına, atıkların önlenmesine, kanalize edilmektedir (Karauçak, 2011).

Avrupa Birliği fonlarından yetiştiricilerin yardım alabilmeleri için aşağıda belirtilen konuları içermesi gerekliliği bulunmaktadır.

Yardım için uygun nitelikler:

Yetiştiricilik üzerine yaratıcı yatırımlar: a. yeni türler b. çevre dostu yetiştiricilik c. geleneksel yetiştiriciliğin desteklenmesi d. çiftliklerin doğal avcılardan korunması amacı ile donanım alınması e. hayat boyu öğrenme.

Su-çevre Önlemleri: a. çevre dostu yetiştiricilik b. EMAS'a (Çevresel Yönetim ve Denetim Planı) katılım c. organik yetiştiricilik.

Halk sağlığı önlemleri: Kati kontaminasyon durumunda yumuşakça üreticilerine tazminat ödenmesi.

Hayvan sağlığı önlemleri: Yetiştiricilikte karşılaşılan hastalıkların yok edilmesi.

İşleme ve Pazarlama: Yardım için uygun nitelikler, a. çalışma şartları, sağlık, hijyen şartları ve ürün kalitesinin yükseltilmesi b. yetiştiriciliği çevre üzerine olumsuz etkilerinin azaltılması c. yenilikçi üretim yöntemlerinin geliştirilmesi ve yeni teknoloji uygulamaları d. ürünlerin pazarlanması e. hayat boyu öğrenme.

3. AB Mevzuatına Uyum Çalışmaları ve 2012 İlerleme Raporundaki Türkiye'nin Durumu

Türkiye'nin AB'ye katılım müzakereleri 3 Ekim 2005 tarihinde Müzakere Çerçeve Belgesi'nin kabulü ile başlamıştır. İlk tarama toplantısı 20 Ekim 2005'de "Bilim ve Araştırma" faslı için yapılmıştır. Böylelikle müzakerelere temel teşkil eden 33 fasılda tarama süreci tamamlanmıştır (Anonim, 2013c). Türkiye'nin AB katılım müzakerelerinde 13. fasıl olan Balıkçılık faslı ile ilgili tarama ve eşleştirme toplantıları 24.02.2006 ve 31.03.2006 tarihinde gerçekleşmiştir. Tarım ve Köy işleri Bakanlığı'nın yaptığı incelemede balıkçılık ile ilgili 623 AB mevzuatından 102 tanesi Türkiye ile ilgili bulunmuş; 86

tanısından 58 tanesinin uyumsuz, 21 tanesinin de kısmen uyumlu olduğu tespit edilmiştir (Anonim, 2006).

Tarım ve Köy işleri Bakanlığı'nın yeniden yapılandırılmasına yönelik kanun 8 Haziran 2011 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kapsamda, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı olarak yeniden düzenlenerek, Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü faaliyete geçmiştir.

AB mevzuatı uyarınca üye ülkelerin Balıkçılık İzleme Merkezi ve Su Ürünleri Bilgi Merkezi kurması gerekmektedir. Bu kapsamda, Türkiye'de 2008 yılında Sahil Güvenlik Komutanlığı bünyesinde bir Balıkçılık İzleme Sistemi ile balıkçılık faaliyetlerinin avcılık anından, ilk satışına kadar olan süreçte izlenmesini amaçlayan Su Ürünleri Bilgi Sistemi (SÜBİS) faaliyete geçirilmiştir. Yasadışı avlanmanın önüne geçebilmek için de uyu tabanlı bir tekne izleme sistemi geliştirilerek 2007 yılında faaliyete geçirilmiştir.

AB'de uygulanan avlanma kotaları ülkemizde yaygın olmamakla birlikte hâlihazırda mavi yüzgeçli ton balığı, beyaz kum midyesi, hamsi ve yılan balığı için uygulanmaktadır. Stokların mevcut durumu ile ilgili verilerin yetersiz olması eleştirilen hususlar arasında yer almaktadır. Stoklarla ilgili araştırmaların artırılması ve operasyonel planlar hazırlanması gerekmektedir (Şahin, 2011).

AB mevzuatına uyum kapsamında, su ürünleri pazarlama standartlarının ve gıda güvenliği kurallarının da benimsenmesi gerekmektedir. AB'de su ürünlerinin piyasaya sunulmasında tüketicinin bilgilendirilmesine önem verilmektedir. Türk mevzuatı tüketicinin bilgilendirilmesini amaçlayan genel hükümleri içermesine rağmen; bu bilgiler AB mevzuatındaki bilgilerin tamamını kapsamamakta ve etkin bir denetim sağlanamamaktadır. Mevzuatın değişmesine yönelik "Su Ürünlerinde Pazarlama Standartları ve Tüketici Bilgisi Hakkında Yönetmelik Taslağı" kabul edilmeyi beklemektedir, yönetmelik yasalastığı takdirde ürünlerin boyutu, ağırlığı ve tazelik kategorisi dışında, üretim şekli ve yerinin etikette belirtilmesi zorunlu hale gelecektir. Ürünlerin pazarlanacağı toptancı hallerinin de AB standartlarına uygun olarak yapılandırılması gerekmektedir. Soğuk zincirinin geliştirilmesi ürünün tazeliği ve hijyeni için büyük önem taşımaktadır (Karauçak, 2011).

2012 ilerleme raporunda balıkçılık hakkında; kaynak ve filo yönetimi: konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Gemisini balıkçılıktan çeken balıkçı gemisi sahiplerine destek verilmesine ilişkin bir tebliğ yayımlanmıştır. Hamsi eylem planının uygulanmasında ilerleme kaydedilmiştir. Balıkçılık ve su ürünleri için ulusal eylem planları hazırlanması ve bunların etkili uygulanması, sağlam, entegre ve sürdürülebilir balıkçılık yönetimi bakımından çok önemlidir. Su ürünleri yetiştiriciliğinde bir iyileşme gerçekleşmiştir.

Bir balıkçılık liman ofisinin inşa edilmesi ve donanımının tamamlanmasıyla, toplam liman ofisi sayısı 41'e yükselmiştir. Su ürünleri avcılığına ilişkin yasaklama, sınırlama ve yükümlülükleri düzenleyen, ticari ve amatör balıkçılık hakkında bir balıkçılık tebliği yayımlanmıştır. 2012-2016 dönemini kapsayan söz konusu tebliğ, su ürünleri kaynaklarının sürdürülebilir işletilmesini sağlamayı amaçlamaktadır.

Denetim ve kontrol: alanında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Uluslararası Atlantik Ton Balıklarını Koruma Komisyonu (ICCAT) bağlamındaki balıkçılık kontrol politikası konusunda, Türkiye ile Avrupa Komisyonu arasındaki işbirliği Balıkçılık Diyalog Grubu aracılığıyla ilerletilmiştir (Anonim, 2013c).

4. Sonuç

Ülkemizde en önemli sorun, üretilen su ürünleri üretim arzının artmasına rağmen 7,5 kg kişi başı balık tüketiminin 2011 yılında 6,329 kg kadar düşmüş olmasıdır. Talebin artmaması arzın planlanmasını zora sokarak ürünün istenen fiyattan satılmamasını engellemekte ve üreticiyi zarara sokmaktadır. Balık tüketiminin ülke çapında yaygınlaştırılması amacı için tanıtım gruplarının kurulması ve tüketimi özendirme için sektörün tüm paydaşlarıyla beraber hareket edilerek yazılı ve görsel medyada tanıtıcı yayınlara yer verilmelidir.

Türkiye, yetiştiricilik bakımından elverişli olan durumunu daha verimli değerlendirebilmek için gerekli olan özendirme, koruma ve destekleme politikalarını en iyi şekilde düzenlemelidir. Kredi faiz oranlarını sübvans ederek düşürülmeli, kredi kullanım aşamasındaki zorlukları ve bürokratik engelleri kaldırmalıdır.

AB ülkelerinde uygulanan Ortak Pazar Organizasyonu Türkiye şartlarına göre hazırlanıp faaliyete geçirilmelidir. Bu kapsamda; pazarlama stratejileri ve standartları, üretici birlikleri, fiyat sistemi ve dış ticaret politikası gözden geçirilmelidir (Yıldız ve Elbek, 2005).

AB ülkeleri ve üçüncü dünya ülkeleri ile balıkçılık anlaşmaları yapılarak dışa açılma stratejileri belirlenmelidir. Su ürünleri sektörünün dış rekabette şansını artıracak önlemler alınmalıdır.

Ürün fiyatları; AB ülkelerinde olduğu gibi, balıkçılık sezonu başlamadan önce yıllık olarak belirlenmeli, dışalım ile ülkeye getirilen ürünler karşısında mevcut üreticinin mağdur edilmemesi için gerekli çalışmalar yapılmalıdır (Yıldız ve Elbek, 2005).

Üretimi yapılan mevcut balık çeşitlerinin yanında diğer yeni türlerin yetiştiriciliği, yem geliştirilmesi, su ürünleri işleme teknolojisi ve mevcut avlanabilir balık stoklarının tespiti konusunda bilimsel araştırmalara önem verilerek finansal bakımdan desteklenmelidir.

Balık işleme ve yem endüstrisinin geliştirilmesi ve modernizasyonu için düzenlemeler yapılmalı, üretim tekniklerine yönelik eğitim yaygınlaştırılmalıdır. Su ürünleri üretim tesislerine verilen desteklemelerin zamanla katma değeri yüksek olan su ürünleri işleme tesislerine kaydırılması, su ürünlerinin GSMH'den aldığı payı 2023 yılında istenen seviyeye ulaşmasında etkili olacaktır.

Türkiye'de henüz kalite kontrol sisteminin kurulmamış olması, yönetimin yetersiz kalması, arz edilen ürünlerin menşei belgelerinin, sağlık sertifikalarının ve etiket bilgilerinin eksik olması karşılaşılan ve giderilmezse ileride de büyüyecek muhtemel sorunlardan en önemlileridir. Gerek iç pazarda ve gerekse dış satımla tüketicilere kaliteli ve nitelikli balık sunulabilmesi için, üretme ve işleme sektöründe kalite, sağlık ve hijyen kurallarına azami önem verilmeli, organik ve iyi tarım uygulamalarının geliştirilmesine çalışılmalı, soğutma ve soğuk zincire uyulması yönünde gerekli kontrol ve denetimlerin sağlanması gerekmektedir.

Yetiştiriciliğin sürdürülebilir gelişimini sağlamak amacıyla su ürünleri yetiştiriciliği teşvik edilmeli, kültür balıkçılığı yapılacak alanların taşıma kapasiteleri belirlenerek, bu alanlarda kurulacak işletmelerin sayısı ve kapasiteleri saptanmalıdır.

Üretim alanlarının taşıma kapasiteleri dikkate alınarak, gerektiğinde yeni üretim alanları devreye sokulmalı, bir plan dâhilinde işletmelerin yeni üretim alanlarına taşınması sağlanmalıdır.

Mevcut işletmelerin çevreye olan etkileri veya çevresel etkilenmeleri izleme programları ile takip edilmeli, sonuçlara göre de gerekli önlemler alınmalıdır. Besleyici ve sindirim özelliği yüksek, yemleme kapasitesi fazla ve çevreye zarar vermeyen yemlerin kullanılması teşvik ve kontrol edilmeli, bu yemleri üretecek yem fabrikalarının yaygınlaşması sağlanmalıdır. Balık yemini oluşturan hammaddelerin önündeki her türlü kısıtlayıcı ve engelleyici bürokratik engeller üretici lehine değiştirilmelidir.

Su ürünleri sağlığında kullanılan aşı, vitamin vb. biyolojik ve kimyasal maddelerin imalatı, satışı ve kullanımı kontrol altına alınmalıdır. Balık hastalıkları ve zararlıları konusunda bölge laboratuvarları kurularak, katkı-kalıntı programları etkin bir şekilde yürütülmelidir.

Sonuç olarak, yetiştiriciliğin çerçevesini oluşturan 1380 Sayılı Su Ürünleri Kanununun en kısa zamanda AB mevzuatı ile uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir. Su ürünleri üretim kaynaklarının sürdürülebilirliği sağlanmalı, su ürünleri sektörünün faaliyetlerinin kayıt altına alınması, kontrol, denetim, pazar ve pazarlamaya yönelik eksikliklerin giderilmesi gerekmektedir. Kamu kurumlarında ve yetiştiricilik yapan özel sektördeki eğitimli teknik personelin yetersizliği uygulamadaki zorlukları artırmaktadır. Bu alanda yetişmiş personelin istihdamına öncelik verilmelidir. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığında Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü'ndeki teknik eleman yetersizliğinin en kısa zamanda personel alımı ile giderilmelidir.

Su ürünleri Yönetmeliği gereği yetiştiricilik tesisleri, proje kapasitelerine göre, su ürünleri konusunda eğitim veren en az 4 yıllık fakülte mezunu teknik eleman istihdam etmeleri ve buna göre; 1- 5 arasında kapasitelerine göre teknik eleman çalıştırmaları gerekmektedir. Desteklemelerden yararlanmak için; teknik eleman istihdam etme şartı getirilmeli ve bunun yürütülmesi için gerekli kontrol ve denetimlerin ilgili oda (Ziraat Mühendisleri) tarafından titizlikle yerine getirilmesi gerekmektedir.

5. Kaynaklar

- Anonim, 2004. Su Ürünleri Komisyon Raporu. DPT. www.ekutup.dpt.gov.tr (Erişim tarihi: 10.05.2012).
- Anonim, 2006. AB Balıkçılık Uyum Çalışmaları Tanıtım Toplantısı. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (10.02.2006), www.tarim.gov.tr/ (Erişim tarihi: 29.01.2013).
- Anonim, 2011. Su Ürünleri İstatistikleri 2010. TÜİK, www.tuik.gov.tr (Erişim tarihi: 16.01.2013).
- Anonim, 2011a. Su Ürünleri Yetiştiriciliği. www.tarim.gov.tr/ (Erişim tarihi: 16.04.2012).
- Anonim, 2011b. Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı. Tarımsal ve Kırsal Kalkınma Kurumu. www.tkd.gov.tr. (Erişim tarihi: 05.05.2012).
- Anonim, 2011c. Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı Dâhilinde Makine ve Ekipman Alımlarının Desteklenmesi. Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü. www.tedgem.gov.tr. (Erişim tarihi: 12.05.2012).

- Anonim, 2012a. Su ürünleri ihracat değerleri, Kültür Balıkçılığı.
<http://www.turkishseafood.org.tr/index.php/tr/su-urunleri/dis-ticaret-istatistikleri/su-urunleri-ihracat-degerleri>. (Erişim tarihi: 30.01.2013).
- Anonim, 2012b. Ortak Balıkçılık Politikaları. Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü
www.bsgm.gov.tr. (Erişim tarihi: 10.05.2012).
- Anonim, 2012c. Tarımsal Destekler. Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü.
<http://www.bsgm.gov.tr/>. (Erişim tarihi: 09.05.2012.)
- Anonim, 2012d. Tarımsal Bilgi Bankası. www.tarimbilgibankasi.com (Erişim tarihi: 25.01.2013)
- Anonim, 2012e. Su Ürünleri İstatistikleri. TÜİK, www.tuik.gov.tr
- Anonim, 2013a. Türk Deniz Araştırmaları Vakfı, “AB’de Balıkçılık Yönetimi”
http://www.tudav.org/new/pdfs/AB_Balikcilik_Yonetimi.pdf. (Erişim tarihi: 28.01.2013).
- Anonim, 2013b. The Common Fisheries Policy: Management of the Fisheries in the EU. European Commission. Web. <http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/eff/>. (Erişim tarihi: 29-01-2013)
- Anonim, 2013c. Avrupa Birliği Bakanlığı. Web. http://www.abgs.gov.tr/files/strateji/2012_ilerleme_raporu.pdf. (30.01.2013).
- Anonim, 2013d. Türkiye Yem Sanayicileri Birliği. 2011 yılı Yem ve yem hammaddeleri üretimi, ithalat ve ihracat rakamları istatistikleri.
- Anonim, 2013e. Avrupa birliğinin ortak balıkçılık politikası. www.ikv.org.tr/pdfs/de116ba1.pdf. (Erişim tarihi: 29-01-2013).
- Çavdar, Y., 2009. Su Ürünleri Yetiştiriciliğinde Desteklemeler. Sümea. Yunus araştırma Bülteni, 1 (1), 13-14.
- Doğan, Ç., 2011. AB Balıkçılık politikası ve Türkiye’nin uyum sürecindeki durumu. İzmir Ticaret Odası Değerlendirme notları. 14 s.
- FAO, 2012. The State of World Fisheries and Aquaculture 2012. ISSN 1020- 5489.pp: 230.
- Maktav, D., 1998. Türkiye'nin Akdeniz Kıyılarında Köyceğiz-Dalyan Koruma Alanında Yersel Veriler ve Uydu Verileri Entegrasyonu ile Bir Kıyı Bilgi Sistemi Oluşturma Pilot Projesi, No: 779, İTÜ Araştırma Fonu Projesi.
- Mert, İ., 2002. Küreselleşme ve Su Ürünlerinde Kalite Kontrol. SÜMAE Yunus Araştırma Bulteni, 2002 Mart, 1.
- Şahin, Y., 2011a. AB ve İş Dünyası, Balıkçılık Sektörü, İKV Değerlendirme Notu
www.ikv.gov.tr , 1 (1), 1-2.
- Yıldız, S. ve Elbek, A., 2005. Türkiye’de ve AB Ülkelerinde Su Ürünleri Politikaları ve Sektöre Yönelik Koruma Yöntemleri. Ege Üniv. Su Ür. Dergisi, 1 (1), 234-238.